

Колесник Л. М.,

аспірантка Науково-дослідного фінансового інституту
Академії фінансового управління
Міністерства фінансів України,
науковий співробітник відділу макроекономічного регулювання
Науково-дослідного фінансового інституту
Академії фінансового управління
Міністерства фінансів України

СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Розглянуто світовий досвід державного регулювання соціально-економічних процесів. Визначено сучасні тенденції та напрями удосконалення економічної моделі розвитку України.

Ключові слова: державне регулювання, економічна модель розвитку, ВВП, індекс розвитку людського потенціалу, зарубіжний досвід.

Господарювання за законами ринку — це досягнення людської цивілізації, обґрунтоване сучасною економічною теорією та підтвержене світовим досвідом.

Сучасна ринкова економіка є ефективно регульованою, соціально орієнтованою та характеризується показниками належності до певної соціально-економічної моделі (американської, японської, західноєвропейської, скандинавської)¹. Попри таку кількість моделей, різноманітність критеріїв їх оцінки, вони не виключають одна одну та мають загальні риси: систему прав і обов'язків, економічну відповідальність за прийняті рішення, вплив держави на соціально-економічні процеси.

Необхідність державного регулювання соціально-економічних процесів доводять апробовані діаметрально протилежні концепції — кейнсіанська та неокейнсіанська (передбачають посилення ролі держави засобами бюджетної, інвестиційної, грошово-кредитної політики) та класична і неокласична (засвідчують прагнення до автоматичного регулювання ринкових законів). Порушення гармонії взаємодії держави та ринку неминуче призвело до глибоких криз, що наочно простежується на прикладі Великої депресії в США (1929—1933 рр.) та повної стагнації, кризи і розпаду радянської імперії (80-ті роки ХХ ст.). Наведені приклади екстремальних варіантів розвитку соціально-економічної системи підтверджують важливість пошуку та формування компромісного варіанта, так званого неокласичного синтезу зазначених моделей та створення на цій основі модифікованої моделі економічної політики держави².

¹ *Миргородська Л. О.* Фінансові системи зарубіжних країн : навч. посіб. / Л. О. Миргородська. — К. : ЦНЛ, 2003. — 240 с.

² *Віскузі В. К.* Економічна теорія регулювання та антимонопольна політика / В. К. Віскузі, Д. М. Вернон, Д. Е. Гарингтон. — К. : Основи, 2004. — 1047 с.

Порівняльний аналіз ступеня інтенсивності державного регулювання соціально-економічної сфери діяльності, ефективності заходів здійснено здебільшого на прикладі показників структури ВВП, доходів бюджету, ВВП на душу населення в динаміці, індексів гуманітарного розвитку людського капіталу країн.

Як засвідчують обсяги структурних співвідношень ВВП (табл. 1), у країнах з американською, японською та західноєвропейською моделями регулювання економіки послуги складають понад 70 %, а сільськогосподарське виробництво – 1–2 %. Це країни, що практично завершили формування постіндустріальної економіки, інтегрувалися у світові економічні спільноти. Позитивні структурні зміни в економіці цих країн зумовлені науково-технічним прогресом та поглибленням міжнародного розподілу праці. Зниження частки старих, традиційних галузей (сільського господарства, легкої, харчової та видобувної промисловості) відбулося завдяки зростанню капітало- та наукоємних галузей (радіо- та мікроелектроніки, біотехнології, інформатизації, наукових досліджень)³. В Україні структурні співвідношення ВВП порівняно з країнами “загального добробуту” та країнами-сусідками характеризуються показниками, властивими країнам із середнім рівнем розвитку, з найбільшою часткою сільськогосподарського виробництва (17,5 %) та найменшою часткою послуг (39,8 %). Російська Федерація, Білорусь, Польща та Китай мають стійкі позитивні зрушення в аналізованих показниках порівняно з Україною.

Таблиця 1

Структура ВВП у 2006 р. по країнах світу, %

Країна	Промисловість	Сільське господарство	Послуги
США	20,5	0,9	78,6
Канада	29,2	2,3	68,5
Японія	25,3	1,6	73,1
Швеція	28,1	1,1	70,9
Німеччина	29,6	0,9	69,5
Франція	21,0	2,0	77,0
Великобританія	25,6	1,0	73,4
Італія	29,0	2,0	69,0
Польща	31,2	4,8	64,0
Російська Федерація	36,6	5,3	58,2
Білорусь	31,6	9,3	59,1
Україна	42,7	17,5	39,8
Китай	48,1	11,9	40,0

Джерело: www.cia.gov.

³ Економіка зарубіжних країн : навч. посіб. / Ю. Г. Козак, В. В. Ковалевський, В. М. Осипова ; за ред. Ю. Г. Козака. – К. : ЦНЛ, 2007. – 544 с.

Важливим критерієм оцінки ролі держави в регулюванні соціально-економічних сфер є частка перерозподілу ВВП через бюджетну систему. Наведені обсяги доходів зведених бюджетів і соціальних фондів (табл. 2) засвідчують певні розбіжності для вказаних груп країн, що чітко узгоджується з характеристиками їхніх моделей економіки та загальною тенденцією зростання регулятивної ролі держави.

Таблиця 2

Доходи зведених бюджетів і соціальних фондів, % ВВП

Країна	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008, попередні дані
США	35,8	34,9	32,5	31,9	31,9	32,9	34,2	34,1	33,8
Канада	44,1	42,6	41,1	40,8	40,5	40,7	40,5	40,4	40,3
Японія	31,5	32,3	30,9	30,5	31,0	31,8	31,7	32,2	32,5
Швеція	61,8	59,1	57,5	58,0	58,3	59,1	58,8	57,2	56,3
Норвегія	58,2	57,9	56,8	56,0	57,3	58,9	61,1	60,1	60,3
Фінляндія	55,2	52,7	52,9	52,4	52,5	52,5	51,4	51,1	50,6
Німеччина	46,4	44,7	44,4	44,4	43,5	43,6	43,5	43,7	43,5
Франція	50,1	50,0	49,4	49,1	49,6	50,9	51,1	51,0	50,9
Великобританія	41,5	41,8	40,2	40,2	40,5	41,5	42,3	42,7	42,8
Італія	45,3	44,9	44,4	44,7	44,3	44,0	44,9	45,6	45,6
Польща	39,6	40,0	41,0	39,9	38,6	40,3	40,6	40,3	39,7
Єврозона	46,3	45,5	45,1	45,1	44,9	45,1	45,4	45,4	45,3
Усього по країнах ОЕСР	39,4	38,9	37,6	37,3	37,3	38,0	38,6	38,5	38,4
Україна	37,3	34,8	36,8	38,1	37,1	41,7	44,1	36,9	31,8

Так, частка перерозподілу ВВП у США та Японії демонструє ліберальний підхід і розподіл близько 2/3 національного доходу між громадянами і суб'єктами господарювання. Полярно протилежним є підхід скандинавської моделі, що передбачає перерозподіл понад 50 % національного доходу через бюджет. Рівень перерозподілу ВВП через бюджет в Україні умовно можна оцінити (як і у країнах Західної Європи) як низький, а точніше – середній. За прогнозами економістів, рівень перерозподілу ВВП через бюджет у майбутньому в багатьох країнах збільшуватиметься, що підтверджується тенденцією зростання частки державних бюджетів як у ВВП, так і часткою в зведених бюджетах, тобто відбувається посилення ролі держави.

Цивілізаційний розвиток людства обумовлюється зростанням обсягів виробництва товарів і послуг та на його основі ВВП, що за століття з 1900 р. збільшився в 19 разів при світовому темпі приросту на 3 %, а при збільшенні населення в чотири рази (до 6,3 млрд осіб) душеве зростання ВВП збільшилося в п'ять разів. Показник обсягу ВВП на душу населення в конкретній країні відноситься до системи індексів гуманітарного розвитку людського капіталу, що використовується для порівняльного аналізу соціально-економічного розвитку ряду країн. Обсяги ВВП на душу населення в динаміці (табл. 3) свідчать, що найбільшими вони є в скандинавських країнах,

Таблиця 3

Показники індексів, що характеризують розвиток людського потенціалу

Країна	ВВП на душу населення (ПКС, дол. США)	Індекс ВВП	Індекс тривалості життя	Індекс рівня освіти	Індекс розвитку людського потенціалу	Динаміка змін індексу розвитку людського потенціалу				
						1985	1990	1995	2000	2007
<i>Країни з високим рівнем розвитку людського потенціалу</i>										
Норвегія	41 420	1,000	0,913	0,991	0,968	0,900	0,913	0,938	0,958	0,971
Канада	33 375	0,970	0,921	0,991	0,961	0,911	0,931	0,936	0,946	0,966
Швеція	32 525	0,965	0,925	0,978	0,956	0,893	0,904	0,935	0,952	0,963
Японія	31 267	0,959	0,954	0,946	0,953	0,899	0,916	0,929	0,941	0,960
Франція	30 386	0,954	0,919	0,982	0,952	0,884	0,907	0,925	0,938	0,961
США	41 890	1,000	0,881	0,971	0,951	0,904	0,919	0,931	0,942	0,956
Великобританія	33 238	0,969	0,900	0,970	0,946	0,970	0,890	0,929	0,931	0,945
Італія	28 529	0,944	0,922	0,958	0,941	0,869	0,892	0,910	0,926	0,951
Німеччина	29 461	0,949	0,902	0,953	0,935	0,871	0,890	0,913	0,928	0,947
Польща	13 847	0,823	0,836	0,951	0,870	...	0,806	0,822	0,852	0,880
Білорусь	7 918	0,730	0,728	0,956	0,804	...	0,790	0,755	0,778	0,826
Російська Федерація	10 845	0,782	0,667	0,956	0,802	...	0,815	0,771	0,782	0,817
<i>У цілому по країнах з високим рівнем розвитку людського потенціалу</i>	23 986	0,915	0,854	0,922	0,897	0,787	0,825	0,833

Продовження табл. 3

Країна	ВВП на душу населення (ПКС, дол. США)	Індекс ВВП	Індекс тривалості життя	Індекс рівня освіти	Індекс розвитку людського потенціалу	Динаміка змін індексу розвитку людського потенціалу				
						1985	1990	1995	2000	2007
2005										
<i>Країни з середнім і низьким рівнем розвитку людського потенціалу</i>										
Україна	6 848	0,705	0,711	0,948	0,788	...	0,809	0,756	0,761	0,796
Китай	6 757	0,703	0,792	0,837	0,777	0,595	0,634	0,691	0,732	0,772
<i>У цілому по країнах із середнім рівнем розвитку людського потенціалу</i>	4 876	0,649	0,709	0,738	0,698	0,569	0,652	0,686
<i>У цілому по країнах з низьким рівнем розвитку людського потенціалу</i>	1 112	0,402	0,391	0,516	0,436	0,389	0,404	0,423
Світ у цілому	9 543	0,761	0,718	0,750	0,743	0,658	0,727	0,753

Джерело: Основні огляди і доповіді ООН в економічній і соціальній галузях. Доповідь про розвиток людини-2009: "Подолання перешкод: людська мобільність та розвиток"* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: /www.un.org.

* Звіти містять дані із запізненням на два роки, звіт 2009 р. (останній доступний на 06.10.09) містить дані за 2007 р.

дещо меншими — у країнах американського континенту, на третьому місці — Японія, на четвертому — західноєвропейські країни, в Україні цей показник на рівні Білорусі та Китаю. Характерною особливістю темпів зростання світової економіки є деяке їх уповільнення наприкінці ХХ ст. порівняно з 50–60-ми роками, а в країнах, що розвиваються, вони стали вищими, ніж у розвинутих країнах. Варті уваги низькі темпи зростання японської економіки, особливо порівняно зі стабільним зростанням економіки США. Невисокі темпи зростання економіки і в європейських країнах, хоча значних економічних потрясінь ЄС не відчув. З глибокої кризи почали виходити країни з перехідною економікою, в яких у 2000–2008 рр. середньорічний приріст ВВП становив понад 5 % (РФ — 6,4; Україна — 7,2 %).

Душові показники в умовах соціально орієнтованої економіки визначаються індексами розвитку людського капіталу або соціальними стандартами. Перша група цих стандартів була розроблена в 1961 р., вона отримала назву Європейської соціальної хартії та присвячена формуванню й захисту соціальних прав (друга редакція Ради Європи в 1996 р.). В Україні більшість цих прав відображена в Кодексі законів про працю⁴. Друга група соціальних стандартів пов'язана зі стандартизацією рівня життя в певній країні, тобто включає розрахункові обсяги 14 стандартів, з яких перші чотири використовуються у світовій практиці співробітниками ООН для розрахунку зведеного індексу людського розвитку країн.

Дослідження та аналіз засобів, їх масштабності та дієвості державного втручання в економічні процеси в розвинутих країнах доцільно здійснити на прикладі США, Європейського Союзу, країн Східної Азії, а також розглянути ретроспективу становлення та розвитку теоретико-методологічних засад обґрунтування необхідності державного регулювання соціально-економічних процесів. Слід зазначити, що завжди питання про масштаби державного впливу на формування та використання державних фінансів було причиною тривалої полеміки. Усі точки зору представників економічної думки, що напрацьовувалися протягом багатьох століть, відобразилися у концепціях економічного лібералізму та дережізму, моделях економічного розвитку, методах макроекономічного регулювання⁵.

Різке збільшення частки національного доходу в розпорядженні держави уможливило державне регулювання економіки. Правлячі кола західних країн широко впроваджували рекомендації англійського економіста, головного ідеолога й основоположника теорії та практики регулювання економіки шляхом використання державних фінансів Дж. Кейнса, у більшості розвинутих країн бюджет став застосовуватися для антициклічного регулювання сукупного попиту. Проте у 70-х роках економічна ситуація значно змінилася, з'явилися зовсім інші проблеми, вирішення яких потребувало розробки нових економічних концепцій макрорегулювання.

⁴ Кодекс законів про працю : поточна редакція від 20.07.2007 / Верховна Рада України. — К. : Парлам. вид-во, 2008. — 256 с.

⁵ Стоян В. І. Сучасні доктрини та принципи державного фінансового регулювання / В. І. Стоян // Фінанси України. — 2001. — № 12. — С. 68–76.

В усіх зарубіжних країнах спостерігалось значне зростання соціальних витрат і підвищення їхньої частки у ВВП й національному доходу. Так, питома вага соціальних витрат у бюджетах західноєвропейських країн зросла у середньому з 18 % у середині 50-х років до 20 % у середині 60-х років і до 30–35 % у 80–90-х роках ХХ ст.⁶ У кожній країні структура бюджету формується неоднаково і має свої особливості, які визначаються економічним потенціалом країни, масштабністю завдань, розв'язуваних державою на певному етапі розвитку, роллю держави в економіці. За допомогою бюджетів та пов'язаних з ними оподаткуванням, податковими пільгами, субсидіями і субвенціями, державними інвестиціями, відсотковими ставками держава здійснює регульований вплив на ринки товарів, послуг, капіталу і робочої сили. Сукупність бюджетів створює складну і багатокomпонентну систему, в якій можна відокремити кілька рівнів за аналогією з фінансовою системою, частиною якої є бюджетна.

Економіка США є прикладом класичної, вільної ринкової економіки з чітко вираженим індивідуалізмом, конкурентною боротьбою, особистою відповідальністю кожного за власний успіх⁷. Історія становлення державного регулювання економіки практично розпочалася з ухваленням Конституції 1787 р. і в цілому характеризується ліберальними тенденціями з пріоритетом цінностей економічної й особистої свободи. Лише під час депресії (1930–1964 рр.) відбулося посилення ролі держави кейнсіанськими методами, за період 1964–1975 рр. – підсилення її в соціальній сфері, а з 1980 р. – у США здійснюється неоліберальна реструктуризація економіки з підтримкою стандартів рівня життя зубожілих верств населення, забезпечення прав і гарантій расових і етнічних меншин⁸ із завданнями побудови “великого суспільства” на зразок державних програм соціалістичних країн. Якщо в 60-х роках частка перерозподілу ВВП через бюджет складала 34 %, то на початку 90-х вона скоротилася до 25 % і лише наприкінці цього десятиріччя знову зросла до 30 %. Особливістю стимулювання економіки є великі обсяги державного замовлення, у тому числі й на будівництво, фундаментальну науку, космос і технології.

Про американську модель заговорили на початку 90-х років ХХ ст., коли лідерство в економічному зростанні перейшло до США (темпи росту ВВП у 1992–1999 рр. становили в середньому 3,9 % за рік). Порівняно з іншими моделями згадана вважається найефективнішою, оскільки економіка США, як і економіка Норвегії, Японії, Швейцарії, забезпечує найвищі показники ВВП на душу населення. Сьогодні США – це держава з високорозвинутою економікою інтенсивного типу з найважливішими напрямками науково-технічного розвитку, технічної озброєності підприємств, з високим ступенем

⁶ *Миргородська Л. О.* Фінансові системи зарубіжних країн : навч. посіб. / Л. О. Миргородська. – К. : Кондор, 2004. – 384 с.

⁷ *Запатріна І. В.* Бюджетний механізм економічного зростання / І. В. Запатріна. – К. : Ін-т соц.-екон. стратегій, 2007. – 528 с.

⁸ *Супян В.* Роль держави в економіці: американський досвід / В. Супян // Проблеми теорії і практики управління. – 2002. – № 4. – С. 14–17.

насиченості господарства інформаційними технологіями, сучасними системами зв'язку тощо.

Формування дохідної частини бюджету США набуло здебільшого податкового характеру. Серед неподаткових доходів головними є доходи від зовнішньоекономічної діяльності, реалізації державних запасів, повернення бюджетних позичок. Провідним джерелом надходжень у доходи федерального бюджету США є прибуткові податки (45–47 %), податкові внески у фонди соціального страхування (34–36 %) та податок з прибутку корпорацій (10–12 %)⁹. Ці види податків разом забезпечують понад 80 % доходів федерального бюджету.

Незважаючи на часткову відмову від прямого бюджетного стимулювання економіки, державний бюджет залишається одним з найважливіших елементів державного регулювання. Витрати бюджету США прийнято ділити на три агреговані частини: “національна оборона” – 25 %, “людські ресурси” (освіта, професійна підготовка, зайнятість, соціальні послуги) – 43 %, “інші цілі” (витрати на сільське господарство, екологію, розвиток регіонів) – 6–10 %¹⁰.

Бюджетна політика США щодо зменшення дефіциту федерального бюджету була спрямована на скорочення непродуктивних військових витрат і збільшення прибуткових податків для населення з найвищим рівнем доходу до 36 та 39,6 %, а найвища податкова ставка прибутків бізнесу зросла на 2 %. У 1997-му фінансовому році уряд США досягнув бюджетної збалансованості – дефіцит федерального бюджету становив 0,3 % ВВП.

В основу скандинавської моделі (Швеція, Норвегія, Фінляндія) покладено концепцію соціалізації економіки, що сприяє використанню результатів приватнокапіталістичного підприємництва та економічного зростання на соціальне вирівнювання. Модель передбачає широке державне втручання в економіку, значний рівень бюджетної централізації ВВП (50–60 %), встановлення високих ставок податків, суттєве посилення перерозподільчої та соціальної ролі держави.

Скандинавська модель отримала свою назву у зв'язку зі специфічним розвитком країн Скандинавії, у першу чергу Швеції, у 60–80-х роках ХХ ст., що досягли в цей період найвищих показників соціалізації економіки. Модель вирізняється цілеспрямованістю, відкритою та стійкою соціальною політикою, проте у зв'язку з процесами глобалізації, лібералізації економіки, посиленням ролі ринку вона потребує вдосконалення.

За показниками ВВП та промислового виробництва скандинавські країни входять у список 20 найвисокорозвинутіших держав світу, а за показником індексу людського розвитку – у першу п'ятірку. За часткою державних витрат у ВВП скандинавські країни посідають перші місця серед інших розвинутих країн. Досвід розвитку скандинавських країн показує,

⁹ Карлін М. І. Фінанси зарубіжних країн : навч. посіб. / М. І. Карлін. – К. : Кондор, 2004. – 384 с.

¹⁰ Хохлов М. П. Державний бюджет США: сучасні тенденції структурних змін / М. П. Хохлов // Фінанси України. – 1999. – № 4. – С. 117–119.

що збільшення частки перерозподілу ВВП через бюджет призводить до нівелювання стимулів економічної активності суб'єктів господарювання, яке в свою чергу породжує депресивну економіку.

Західноєвропейська модель (ФРН, Франція, Італія) ґрунтується на наданні всім формам господарства (великим, середнім, дрібним) можливості стабільно розвиватися й успішно конкурувати між собою, має соціальну спрямованість із середнім рівнем централізації ВВП у бюджеті (30–40 %).

Серед особливостей західноєвропейського регулювання економіки – інтенсивне втручання держави в економіку, що охоплює весь процес суспільного відтворення: регулювання ринкових відносин, антикризове регулювання, ціноутворюючі фактори, зовнішньоекономічні зв'язки. Більшість західноєвропейських країн мають розвинутий державний сектор, який охоплює чималу частину зайнятих інвестицій, що не характерно для США. Тривала історія західноєвропейського державотворення виховала почуття громадян як частини великої спільноти, їх законослухняності, а відпрацьованість державних програм соціального забезпечення обумовила вирішальну роль держави на засадах кейнсіанських ідей та стійке збереження цих позицій. З іншого боку, це призвело до втрати глобальної конкурентоспроможності країн Західної Європи до 1990-х років порівняно з США. Амбітні плани “Лісабонської стратегії” виведення країн ЄС до 2010 р. до стану динамічної економіки світу в межах кейнсіанської моделі державного регулювання виявилися внутрішньо суперечливими та далекими від реалізації¹¹.

Японська модель являє собою модель регульованого корпоративного капіталізму. Виникнення моделі пов'язано з демонстрацією Японією у 50–60-ті роки високих темпів щорічного приросту ВВП у середньому на 9,4 % (для порівняння: щорічний приріст ВВП у ці роки Західної Німеччини становив 6,3 %; Італії – 5,6; Франції – 5; США – 3 %)¹².

На рівні національної економіки відмінності американської та японської моделей найбільш чітко виражені в державному регулюванні економіки. Економіка США стала плацдармом цілісного втілення доктрини “laissez-faire”, принципів мінімально можливого втручання в економічне життя країни. Протилежна тенденція в економічному житті Японії – держава планувала соціально-економічне піднесення: оптимізацію індустріалізації, збільшення експорту, розвиток людських можливостей, стимулювання науково-дослідних та дослідно-конструкторських розробок в галузі технологій. Активна економічна політика держави в Японії спрямована на забезпечення довгострокових стратегічних цілей, що створює базу для стійкого росту.

¹¹ Бовкун Е. “Лісабонська стратегія” для Європи / Е. Бовкун // Партнер. – 2005. – № 1. – С. 14–16.

¹² Карлін М. І. Фінанси зарубіжних країн : навч. посіб. / М. І. Карлін. – К. : Кондор, 2004. – 384 с.

Слід зауважити, що з огляду на сучасні тенденції економічного розвитку науковці почали розглядати “слов’янську” модель, маючи на увазі Україну та Росію. Характерними рисами цієї моделі є:

- Держава, навіть після приватизації великої частки власності, є потужним власником у важливих галузях національного господарства. Частка малого і середнього приватного бізнесу залишається порівняно невеликою. Зберігається тісний зв’язок політичної влади і власності.
- Відбувається постійний перерозподіл прав власності за активної участі неекономічних чинників. Багато підприємств приватизовані формально, перебувають під контролем держави.
- Фінансовий капітал переважає над промисловим. При цьому сформувалися стійкі протиріччя щодо розподілу доходів і капіталів. Банки, зосередивши основні фінансові ресурси, не вважають вигідним вкладати капітал у виробництво. Водночас керівництво приватизованих підприємств не бажає віддавати контроль над власністю в обмін на інвестиції з боку банків. Компроміс між банками і підприємствами розв’язується шляхом створення фінансово-промислових груп.
- Надзвичайно нерівномірно відбувається перехід до ринкових відносин у різних галузях економіки. Якщо грошово-кредитна сфера розвивається в напрямку розвинутих країн, то в сільському господарстві в основному зберігаються застарілі форми організації виробництва.
- Високий рівень корумпованості економічного життя.
- Значна частка населення схильна до державного патерналізму¹³.

Незважаючи на розмаїття характеристик країн, врахування чинників впливу на обґрунтування моделі економіки (розмір держави, удосконалення податкової системи, скорочення державних видатків, ступінь та форми державного впливу, бачення держави щодо розвитку суспільства, історично сформовані підходи до організації життєдіяльності), значні відмінності поглядів, теоретичних підходів та досвіду їх застосування в різних країнах світу є підставою для висновку, що всі теоретичні обґрунтування та економічні концепції передбачають державне регулювання економіки та управління національним господарством.

На підставі аналізу ключових проблем соціально-економічного розвитку України, напрацювань світової та вітчизняної науки і практики моделювання державного впливу на макроекономічне середовище, на забезпечення на цій основі зростання валового внутрішнього продукту та дохідної частини бюджетів усіх рівнів, слід визначити такі основні напрями удосконалення економічної моделі нашої країни:

- Стратегію економічного і соціального розвитку України (2004–2015 роки) “Шляхом європейської інтеграції”, підготовлену відповід-

¹³ Кириленко В. В. Економіка : навч. посіб. / В. В. Кириленко. – Тернопіль : Економічна думка, 2002. – 193 с.

но до розпоряджень Президента України від 21.12.2001 № 372/2001-рп та від 08.11.2002 № 385/2002-рп¹⁴ з урахуванням соціально-економічних змін, розвитку теорії і практики реалізації проблем за період з 2002 р., необхідно доопрацювати в частині засобів державного впливу на макроекономічні показники, процеси формування національного доходу та надходжень до бюджету як основи фінансового забезпечення досягнення стратегічних цілей та пріоритетів, що обґрунтовані Стратегією;

- обґрунтувати та розробити пропозиції з формування та впровадження фінансової моделі ринкової економіки замість функціонуючої дотепер фінансової моделі директивної економіки у зв'язку з обмеженістю фінансових ресурсів державного бюджету для забезпечення реалізації стратегічних цілей та пріоритетів соціально-економічного розвитку на період до 2015 р., необхідністю нарощування національного капіталу власними засобами;
- розробити пропозиції з макростабілізації економіки, забезпечення позитивних змін макропропорцій, темпів, тенденцій шляхом зменшення проміжного споживання, детінізації економіки, непродуктивного відпливу капіталу за кордон, корупційних дій, що сприятиме зростанню доходів фізичних і юридичних осіб, розширенню бази оподаткування та збільшенню дохідної частини бюджетів;
- виконати обґрунтування стратегічних заходів структурно-інноваційних проектів перебудови виробництва на принципах державного інвестування з урахуванням технологічних укладів розвитку вітчизняної економіки та ресурсного забезпечення;
- запропонувати заходи з раціоналізації структури видатків та зменшення обсягів державного споживання.

¹⁴ Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004–2015 роки) “Шляхом європейської інтеграції” / А. С. Гальчинський, В. М. Геєць та ін. – К. : ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.